

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ
НЕТРАДИЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГTHEORETICAL PROVISIONS OF THE MARKET
OF NON-TRADITIONAL BANKING SERVICES

УДК 336.717

<https://doi.org/10.32843/infrastruct37-82>**Жаворонок А.В.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри публічних,
корпоративних фінансів
та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**Федишин М.П.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри публічних,
корпоративних фінансів
та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**Ковальчук Н.В.**к.е.н., доцент,
доцент кафедри публічних,
корпоративних фінансів
та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

У статті досліджено теоретичні основи функціонування ринку нетрадиційних банківських послуг. Поглиблено положення існування ринку нетрадиційних банківських послуг, що було реалізовано через визначення його основних споживачів та виробників, принципів функціонування і розвитку, базових функцій, чинників, що здійснюють на його вплив. Сутність цього ринку було обґрунтовано через використання сукупності наукових підходів до його трактування, що дало змогу обґрунтувати доцільність використання кожного з них для трактування сутності такого ринку в межах дослідження його окремих засад. Систематизовано принципи функціонування (системності, безперервності, ефективності, адаптивності, законності, динамічності, суголосності та відкритості) та розвитку (науковості, добросовісної конкуренції, консюмеризму, узгодженості, транспарентності, еволюційності, доцільності) ринку нетрадиційних банківських послуг.

Ключові слова: банківська система, банк, ринок банківських послуг, нетрадиційні банківські послуги.

В статье исследованы теоретические основы функционирования рынка нетра-

диционных банковских услуг. Углублены теоретические положения существования рынка нетрадиционных банковских услуг, что было реализовано через определение его основных потребителей и производителей, принципов функционирования и развития, базовых функций, факторов, осуществляющих его влияние. Суть этого рынка была обоснована через использование совокупности научных подходов к его трактовке, что позволило обосновать целесообразность использования каждого из них для трактовки сущности такого рынка в рамках исследования его отдельных положений. Систематизированы принципы функционирования (системности, непрерывности, эффективности, адаптивности, законности, динамичности, созвучности и открытости) и развития (научности, добросовестной конкуренции, консюмеризма, согласованности, транспарентности, эволюционности, целесообразности) рынка нетрадиционных банковских услуг.

Ключові слова: банковская система, банк, рынок банковских услуг, нетрадиционные банковские услуги.

The article explores the theoretical principles of the functioning of the market of non-traditional banking services. The application of a system-structural approach to determining the place of non-traditional banking services in the general composition of their types is proposed. This provided the opportunity to identify and justify the uniqueness inherent in these services, which consists in the impossibility of classifying these services as one of their classic groups (active, passive and commission-intermediary). In-depth theoretical provisions on the existence of the market for non-traditional banking services were implemented through the definition of its main consumers and manufacturers, the principles of functioning and development, basic functions, factors that influence it. The essence of this market was justified through the use of a set of scientific approaches to its interpretation (systemic, synergetic, process and institutional), which made it possible to justify the use of each of them to interpret the essence of such a market in the study of its individual positions. The principles of functioning (systematicity, continuity, efficiency, adaptability, legality, dynamism, consonance and openness) and development (science, fair competition, consumerism, coherence, transparency, evolution, expediency) of the non-traditional banking services system are systematized. This allowed us to expand the boundaries of understanding the principle of elasticity, the nature of which was proposed to be considered in two ways: for the financial services market as an integrated system (knowledge of the historical process of the emergence and development of types of non-traditional banking services, analysis of the features of the origin of modern types of such services, the study of specific features of their transformation into traditional services of banking institutions) and a separate banking institution, provides non-traditional services (studying the features of creating non-notebooks banking services. Analysis of their development and increasing role in the process of generating bank income, knowledge of the transformation of these services under the pressure of new economic realities of the functioning of various business entities and innovative technologies in the provision of financial services).

Key words: banking system, bank, banking market, non-traditional banking services.

Постановка проблеми. Банківські установи під час реформування та розвитку використовують диверсифікацію як інструмент забезпечення конкурентних переваг. Посилення конкуренції як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні вимагає від банків модифікації своєї діяльності. Традиційні види банківських послуг ускладнюються, набувають нових рис. Водночас виникають абсолютно нові види послуг, які не мали аналогів у практиці. Однак кількість видів послуг, які надаються українськими банками, менша, ніж у зарубіжних банках, у два-три рази. Одночасно спостерігається помітне зростання ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю, і для будь-якого комерційного банку важливим є передбачення їх і зниження до мінімального рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковій літературі є численні напрацювання щодо дослідження ринку нетрадиційних банківських послуг: Н. Абаєвої, О. Абакуменко, О. Барановського, Т. Васильєвої, Ю. Вегерюк, В. Виговської, О. Гонти, М. Дубини, В. Коваленко, О. Лаврушина, А. Лобанової, І. Лютого, В. Маргасової, Є. Поліщук, О. Шабанової, С. Шкарлета, І. Школьник.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження теоретичних основ функціонування ринку нетрадиційних банківських послуг через використання сукупності наукових підходів до його трактування; систематизація принципів функціонування та розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Банківська сфера виступає посередником у перерозподілі наявних фінансових ресурсів та слугує одним з індикаторів соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Така важливість системи зумовлює необхідність постійного моніторингу функціонування такої системи та впровадження кризових заходів у разі виникнення у її межах дестабілізуючих ситуацій.

Процеси та тенденції, що супроводжують розвиток світового фінансового ринку, ставлять перед фінансовою системою України кардинально нові завдання. Нині український фінансовий ринок можна позиціонувати як банкоцентрований ринок, оскільки основну масу операцій на цьому ринку здійснюють банки. Таким чином, одним із важливих завдань є розбудова сфери функціонування банківських установ, забезпечення внутрішніх передумов для створення стабільного і конкурентоспроможного національного фінансового ринку, який би забезпечував фінансову безпеку держави в умовах глобалізації [4, с. 82].

У розвинутих країнах світу, яким притаманні моделі розвитку економіки, де ці установи виступають найбільш розвинутими установами, створюються максимально сприятливі умови для підвищення ефективності діяльності банків. Насамперед формуються передумови для впровадження механізмів диверсифікації власної діяльності цих установ, впровадження інноваційних технологій як в роботу самого банку, так і в процес надання фінансових послуг. Вже нині окрім традиційних послуг банки у розвинутих країнах пропонують своїм клієнтам значний спектр нових унікальних продуктів для повного задоволення їхніх потреб.

Зміни в державному регулюванні, інновації, еволюція ринку, пошук можливостей для зростання і отримання вигод зумовили тенденції до диверсифікації. Насамперед за допомогою поглинання і внутрішнього зростання банки, а так само страхові компанії та компанії, що працюють з цінними паперами, періодично вторгаються на суміжні ринки, розширили ринкове покриття й асортимент пропонованих продуктів, торгівлю дорогоцінними металами, ввели кредитні картки, впровадили операції з нерухомістю, управління фондами та багато інших, пов'язані з фінансами, види діяльності раніше здійснювалися спеціалізованими компаніями.

Диверсифікація діяльності комерційних банків із надання послуг є об'єктивною передумовою розвитку банківської системи країни. Диверсифікація виступає як спосіб розвитку банків. Однак залишається відкритим питання про ефективність цього способу розвитку. Сформовані умови висувають проблему комплексного підходу до диверсифікації банківських послуг в умовах кон-

курентної боротьби. Для вирішення цієї проблеми потрібно дослідження можливостей здійснення різними комерційними банками диверсифікації своєї діяльності з надання послуг шляхом аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на їхню роботу.

У сучасних умовах розвитку економіки України питання трансформації наявної банківської системи також набувають актуальності. Об'єктивно важливим стають питання диверсифікації діяльності банківських установ, оскільки періоди фінансово-економічної кризи 2008–2009 років та внутрішньополітичної кризи 2013–2014 років свідчать важливість формування різних джерел доходів банків, що сприяє насамперед стійкості всієї зазначеної системи.

Сучасні комерційні банки є розвиненими фінансово-кредитними установами, які орієнтуються на міжнародні стандарти й практику діяльності провідних банківських установ світу. Розширення переліку продуктового ряду банківських послуг є одним з потенційних напрямів покращення результативності та ефективності діяльності банківських установ під впливом посилення конкуренції на ринку як традиційних, так і нетрадиційних банківських послуг.

На сьогодні комерційні банки в нашій країні надають значний спектр різних за своєю природою послуг, які у сукупності і складають основу базу банківської діяльності. До базових таких послуг прийнято відносити депозитні, кредитні послуги, розрахунково-касове обслуговування клієнтів та операції з цінними паперами. В цілому наведені послуги є класичними за своєю природою і надаються комерційними банками у всіх країнах світу. Така ситуація пов'язана з історичними особливостями зародження як самих банківських установ, так і поступовим виникненням окремих типів послуг цих фінансових посередників у процесі функціонування цивілізації.

Диверсифікація діяльності вимагає пошуку нових способів отримувати дохід, окрім надання вище зазначених послуг. Саме тому, у сучасних умовах комерційним банкам доцільно використовувати нетрадиційні банківські послуги. Це дозволить збільшити кількість клієнтів, підвищити стабільність формування прибутку, диверсифікувати ризики за основними послугами. Нетрадиційні банківські послуги широко використовуються у розвинутих країнах світу. В Україні такі послуги надають лише деякі системні комерційні банки і в незначних обсягах.

Окреслена проблема може бути пояснена низькими темпами функціонування та розвитку фінансового ринку країни та наявністю недостатнього попиту на такі послуги з боку клієнтів. Проте, фінансово-економічна криза 2008–2009 років та економічна криза 2014–2015 років продемонстру-

вали важливість використання банками диверсифікованого підходу при формуванні системи банківських послуг. Саме наявність нетрадиційних послуг у портфелі банку надає йому значних конкурентних переваг на ринку банківських послуг, сприяє зростанню клієнтів через більш повне задоволення їх потреб у банківському обслуговуванні [3, с. 166].

Саме тому важливим є пізнання теоретичних положень надання нетрадиційних послуг та розгляду специфіки їх реалізації через обґрунтування особливостей функціонування саме ринку нетрадиційних банківських послуг як єдиної системи, у межах якої відбуваються відносини між споживачами та виробниками зазначених послуг. Варто розуміти також, що окреслений ринок є частиною банківського ринку, оскільки його основними виробниками відповідних послуг є банківські установи. Також зауважимо, що в Україні значний спектр нетрадиційних послуг надаються іншими фінансовими установами. Для цих фінансових посередників зазначені послуги вже не будуть вважатися нетрадиційними, а будуть складати основу їх операційної діяльності. Саме тому у роботі увага приділяються виключно банківським нетрадиційним установам і аналізуються процеси надання ними відповідних послуг у межах банківського ринку країни.

Під банківським ринком слід розуміти складну сукупність ринкових відносин, що виникають між банками та їх клієнтами з приводу виробництва, надання та споживання фінансових послуг. Основними учасниками такого ринку є банківські установи різного типу: універсальні та спеціалізовані установи та їх клієнти. Також значну роль у межах такого ринку відіграє Національний банк України, який виступає не у ролі регулятора, а як виробник послуг для банків.

Ринок банківських послуг являє собою саморегулюючий механізм, де попит визначається під впливом найрізноманітніших факторів. На ринку відбувається постійна адаптація пропозиції фінансових послуг під постійно змінний попит. У періоди збалансовано попиту та пропозиції на банківські послуги відбувається у межах такого ринку рівновага. Однак, враховуючи постійну трансформацію такого ринку, оскільки кількість чинників, що визначають вектор його розвитку, дійсно велика, то у переважній більшості випадків ц межах цього ринку спостерігається ситуація порушення та відновлення рівноваги на різні типи банківських послуг. І такі процеси відбуваються паралельно і також впливають один на одного.

Перевагами функціонування саме ринкового механізму реалізації банківських послуг в країні є наявність гнучких процесі формування попиту та пропозиції. У таких умовах надання послуг банківськими установами, тобто їх пропозиція, дуже

швидко адаптується під нові вимоги клієнтів, створюючи нові банківські продукти для максимально можливого задоволення потреб споживачів таких послуг.

Ринковий механізм реалізації банківських послуг дозволяє використати всі переваги його функціонування лише у просторі дії конкурентного ринку із забезпеченням рівних прав виробникам та споживачам таких послуг, уникнення можливостей створення монополістів у даній сфері. Недотримання цих умов може негативно вплинути на діяльність ринкових суб'єктів. У наслідок виникають проблемні ситуації, які самостійно вже ринок розв'язати не може і виникає потреба втручання державних органів влади для стабілізації ситуації.

Сучасні комерційні банки функціонують у ролі продавців і покупців фінансових послуг. Так ситуація завжди виділяла фінансові установи веред решти суб'єктів господарської діяльності. У межах ринку фінансових послуг банки виступають у ролі продавців платіжних, розрахунково-касових та інших фінансових послуг. Одночасно вони є покупцями послуг інших фінансових установ, НБУ. Також банківські установи можуть здійснювати активну роль на ринку цінних паперів, ринку іноземних валют, ринків дорогоцінних металів, нерухомості тощо. Тобто, банки – унікальні установи, які відіграють ключову роль у багатьох сферах функціонування національного господарства і є важливою складовою економічного розвитку економіки.

Розглянемо детальніше сутність категорії «ринку нетрадиційних банківських послуг». У науковій літературі ця дефініція використовується досить рідко, лише у випадках аналізу надання банками різних нетрадиційних послуг відповідними установами, але її природа у більшості випадків не вивчається. Обґрунтування сутності зазначеного ринку пропонуємо з'ясувати через аналіз та визначення змісту таких понять як «ринку» та «нетрадиційна банківська послуга».

Останнє з них було надано у попередньому параграфі даної роботи і полягало у наступному: нетрадиційна банківська послуга – це неуреченої форми сукупність результатів взаємодії між банківською установою та її клієнтом у процесі задоволення потреби споживачів в отриманні фінансових послуг, які за своєю сутністю відрізняються від класичних, найбільш розповсюджених послуг банків (депозитні, кредитні, послуги з цінними паперами, розрахунково-комісійні), мають специфічні особливості реалізації, вимагають впровадження нових механізмів їх надання клієнтам і не користуються значним попитом серед них.

Розглянемо окремі концептуальні засад функціонування ринку нетрадиційних банківських послуг, що представлені на рис. 1 більш детальніше. Розгляд почнемо з обґрунтування принципів функціонування та розвитку такої системи. Принципом за

своєю природою прийнято визначати певне правило, яке є обов'язком для певного процесу.

Для ринку фінансових послуг як цілісної системи (пізнання історичного процесу виникнення та розвитку видів нетрадиційних банківських послуг; аналіз особливостей зародження сучасних типів таких послуг; вивчення специфічних рис перетворення їх у традиційні послуги банківських установ).

Для окремої банківської установи, що надає нетрадиційні послуги (вивчення особливостей створення нетрадиційних банківських послуг, аналіз їх розвитку та підвищення ролі у процесі формування доходів банку, пізнання трансформації цих послуг під тиском нових економічних реалій функціонування різних суб'єктів підприємницької діяльності та інноваційних технологій у сфері надання фінансових послуг).

Розглянемо властивості ринку нетрадиційних банківських послуг як єдиної, цілісної системи. До їх числа нами були віднесені такі: історичність; цілісність; адаптивність; відкритість; стала кореляційність.

Історичність – властивість, яка полягає у тому, що будь-яка система, в т.ч. і ринок нетрадиційних банківських послуг, розвивається еволюційно, має період власного зародження, окремі періоди суттєвих трансформацій під дією нових суспільно-політичних подій. Саме, наявність історичних особливостей виникнення нетрадиційних послуг дозволяє визначити умови, за яких такі послуги є важливими для розвитку банківської системи, обґрунтувати причини формування попиту на них. Це дозволяє використовувати ці знання під час розробки нових продуктів у сучасних умовах функціонування, враховуючи історичні особливості та закономірності створення їх окремих видів.

Цілісність – властивість ринку нетрадиційних банківських послуг, яка полягає у розгляді такого ринку як єдиного об'єкта, який складаються з низки інших допоміжних ринків. У наукових дослідженнях більшу увагу прийнято приділяти пізнанню особливостей надання окремих видів нетрадиційних послуг. Проте, на наше переконання, також важливим є розгляд таких послуг у взаємодії, як єдиної системи з притаманними їй елементами, компонентами, єдиною метою функціонування, принципами та функціями.

Адаптивність – властивість ринку нетрадиційних банківських послуг, яка полягає у постійній адаптації у межах такого ринку пропозиції банків до наявних потреб клієнтів. Саме такий процес взаємозв'язку забезпечує можливість існування такого ринку з притаманними йому рисами, що характерні для всіх типів ринків. Адаптивність також включає і дослідження окремими банками конкурентних пропозицій на відповідному ринку та, враховуючи їх особливості надання, переймання досвіду і створення власних банківських

продуктів. Тобто відбувається адаптація до основних трендів у розвитку банківської системи. Це дозволяє банкам залишатися конкурентоспроможними у досить швидко мінливому економічному та політичному середовищі.

Відкритість – властивість ринку нетрадиційних банківських послуг як окремої системи, зміст якої розкривається через значний вплив різних чинників на функціонування такого ринку, оскільки він є частиною ринку банківських послуг і відповідає всім вимогам його функціонування. Дана властивість існує у зв'язку з тим, що кожна банківська установа може самостійно прийняти рішення про розробку нового нетрадиційного продукту, вільно конкурувати з іншими подібними установами у відповідності до норм діючого законодавства.

Стала кореляційність – властивість ринку нетрадиційних банківських послуг, сутність якої полягає у існуванні глибокої відповідності рівню розвитку такого ринку основним тенденціям функціонування банківської системи країни та загалом економіки держави. Відповідно макроекономічні чинники мають змогу досить сильно впливати на діяльність банківських установ і тим самим визначати привабливі сфери надання послуг. Проте, при деструктивних факторах, що призводять до зародження і швидкого розвитку кризових ситуацій у банківській сфері, така ситуація також вплине і на функціонування ринку нетрадиційних банківських послуг. Зниження соціально-економічного рівня життя населення та темпів розвитку національного господарства поступово приведе і до зменшення попиту основних суб'єктів загалом на послуги банків, в т.ч. числі і нетрадиційні.

Вважається, що нетрадиційні послуги якраз і повинні підвищувати стійкість банків до кризових умов. І це дійсно так. Дефіцит кредитних та інвестиційних коштів змушує клієнтів шукати альтернативні способи формування доходів і нетрадиційні послуги дозволяють частково задовольнити цей попит, наприклад, через використання гарантій та поручительств банків. Проте, системна криза в державі буде впливати і на темпи розбудови ринку нетрадиційних банківських послуг, оскільки він є частиною загальної економічної системи держави і тісно пов'язаний з процесами, що відбуваються у її межах.

Функціями ринку нетрадиційних послуг банківських установ у роботі визначені наступні: розвитку, мінімізації ризиків, обслуговуюча та трансформаційна. Розглянемо їх сутність детальніше. Звичайно такі функції досить тісно взаємопов'язані з основними функціями ринку банківських послуг, проте, існування системи нетрадиційних послуг має і свої особливості.

Функція розвитку – ринок нетрадиційних банківських послуг сприяє розбудові загалом банківської системи держави, оскільки розширює мож-

ливості банків щодо надання нових послуг. Таким чином відбувається диверсифікація роботи банківських установ, підвищення обсягів їх доходів. З іншого боку, окреслений ринок також пропонує специфічні послуги клієнтам і тим самим також сприяє їх розвитку, підвищенню ефективності їх функціонування, якщо мова йде про суб'єктів господарювання. Для фізичних осіб нетрадиційні послуги полягають, насамперед, у консультуванні та інформаційному обслуговуванні цих клієнтів і тим самим це також сприяє зростанню їх доходів, уникнення потенційних збитків від планованих фінансових операцій.

Функція мінімізації ризиків – диверсифікація портфеля активних операцій банків дозволяє знизити у межах окремої установи питому вагу найбільш ризикових їх видів (кредитних послуг). Нетрадиційні послуги банків є менш ризиковими і забезпечують надходження у першу чергу комісійних доходів. Саме підвищення їх частки у кумулятивному показнику доходів є свідченням стійкості банку. Екстраполяція ситуації у межах окремих банків на загальний розвиток банківської системи дозволяє забезпечити умови її стійкості, о є вкрай важливим для економічного росту.

Функція обслуговування – частина нетрадиційних банківських послуг полягають у спрощенні надання фінансових послуг банками через використання інформаційних технологій. На сьогодні сам процес розрахунково-касового обслуговування значно змінюється під тиском нових інструментів та методів його організації. Клієнти вже сьогодні можуть відслідковувати рух власних фінансових відносин, здійснювати платежі без особистого відвідування банків і т.д. саме через впровадження нетрадиційних послуг, що приносять через їх реалізацію, додаткові доходи банку, це стає можливим. У підсумку також підвищується якість обслуговування клієнтів, знижується кількість помилок, оскільки велика кількість операцій опрацьовується вже в автоматичному режимі за допомогою сучасних інформаційних систем.

Трансформаційна функція – ринок нетрадиційних банківських послуг як відкрита система завжди перебуває й процесі власного розвитку та зміни. У результаті такого процесу зміни у його межах впливають прямо або опосередковано і на функціонування самої банківської системи. Такий вплив може бути непомітний при виникненні нових послуг. Проте, згодом через їх розвиток роль таких послуг починає зростати. Це вимагає вже від банківських установ також досить часто адаптувати власну діяльність щодо надання класичних послуг під нові умови ведення бізнесу в умовах активного розвитку інформаційної економіки у світі. Наприклад, використання гарантій та поручительств як видів нетрадиційних банківських послуг вимагає формування відповідного підрозділу, внесення

змін до діючих автоматизованих систем надання послуг. Консультаційні послуги та послуги онлайн-банкінгу повинні супроводжуватися узгодженою інформацією щодо отриманих клієнтом активних операцій. Це також вимагає трансформації діючих положень щодо надання таких послуг. Змінюються умови обслуговування, що вимагає проведення корекції і банківських продуктів. Активний розвиток нетрадиційних послуг у банківській сфері досить суттєво вже впливає на трансформацію її розвитку та змінює класичне уявлення про обслуговування клієнтів.

Проаналізуємо також чинники, що впливають на ринок нетрадиційних банківських послуг. Зауважимо, що цей ринок перебуває під тиском значної кількості факторів різної природи. Досить часто їх вплив приводить до абсолютно різних наслідків, які можуть бути повністю протилежними. На наш погляд, всі чинники, що впливають на зазначений ринок, можна розподілити на наступні групи.

1. Економічні чинники – є одними за найбільш важливих з позиції розвитку будь-якої господарської системи в країні. Вони мають високий рівень потенціалу щодо трансформації систем різної природи і саме тому заслуговують на високий рівень уваги з боку вчених та менеджерів банків. Серед цих чинників, на наш погляд, варто насамперед визначити такі: рівень економічного розвитку держави; темпи збільшення ВВП та щорічні показники росту економіки; структура торгівлі держави, обсяги експорту та імпорту, рівень сальдо торговельного балансу; роль банківських установ у розбудові національного господарства; стабільність макроекономічної ситуації в країні: стійкий курс національної валюти, керований курс інфляції; рівень забезпечення чесної конкуренції у функціонуванні сфери банківських послуг; рівень тіньової економіки та інші чинники.

2. Політичні чинники у мовах сьогодення нашої держави як свідчать історичні події є вагомими фактори, що здійснюють значний вплив на функціонування всієї економічної системи держави, її банківської системи та ринку нетрадиційних банківських послуг. До цієї групи нами віднесені такі чинники: політична стабільність в державі; узгодженість дій між різними гілками влади; наявність військових та державних політичних конфліктів; наявність дієвої системи державних органів влади у сфері регулювання діяльності банківських установ; існування довгострокової стратегії розбудови всієї фінансової системи держави та сектору банківських послуг зокрема; прозорі та зрозумілі умови ведення банківського бізнесу, впровадження механізмів протидії шокам, що періодично виникають у цій сфері; механізми лобювання інтересів банкірів і т.д.

3. Нормативно-правові чинники – сукупність факторів, що впливають також на сектор надання

нетрадиційних послуг банків. Ці чинники є складовою в цілому політичних факторів, проте, на наше переконання їх варто виділяти в окрему групу, оскільки вони пов'язані не стільки з політичними подіями в країні, а з професійністю народних депутатів та органів виконавчої влади у частині розробки та впровадження нових норм регулювання банківської діяльності. До цієї групи чинників варто, насамперед, віднести такі з них:

- стабільність законодавчої бази функціонування банківських установ в країні та, зокрема, умов надання ними нетрадиційних послуг;

- професійна компетентність державних органів влади у сфері забезпечення стійких умов розвитку банківської системи в Україні;

- узгодженість та зрозумілість нормативно-правової бази, існування однозначного трактування базових положень регулювання діяльності банків.

4. Соціальні чинники – класичні фактори, що впливають на розвиток всіх без винятку економічних систем, оскільки у їх межах людина виступає одним з основних суб'єктів господарської діяльності. До цієї групи нами віднесено такі: демографічна структура населення (люди молодого віку більш схильні використовувати нові банківські продукти, користуватися сучасними інформаційними технологіями у сфері отримання фінансових послуг); рівень економічного забезпечення громадян, наявність середнього класу; рівень фінансової грамотності у суспільстві; відношення громадян до діяльності банківських установ, їх імідж; рівень довіри суспільства до роботи фінансових установ та банків зокрема та ін.

Важливим фактором серед соціальних, що впливає на розвиток нетрадиційних банківських послуг, є, на наш погляд, довіра до банків і банківської системи в цілому. Якщо населення несе в банк свої заощадження – це сприяє успішному функціонуванню окремого банку. Довіра принципово важлива не тільки для банківського сектора, а й для всієї економіки в цілому. Психологічні аспекти проблеми довіри надзвичайно важливі для розуміння природи цього явища в цілому, оскільки всі подальші дії людини пов'язані з її психологічними орієнтаціями, ціннісними установками. Довіра як психологічний стан людини знаходить своє відображення в її поведінці. Будь-які отримані результати дій викликають в її свідомості певний рівень довіри або недовіри і при їх повторенні однозначно ведуть до закріплення довіри в поведінці індивідуума. При негативному впливі того чи іншого явища на людину воно може бути нею відкинуто з подальшим закріпленням недовіри до даного явища [1, с. 20]. Для завоювання довіри потрібно багато часу і відповідних дій, які б сприяли стабільності, прогнозуванню поведінки економічних суб'єктів у довгостроковій перспективі. Для України в даний час встановлення

довіри між банківськими установами та їх клієнтами – одна з найактуальніших проблем. Досвід проведення ринкових реформ в країні свідчить про те, що з боку держави такому цінному активу, як «довіра населення», не приділяється належної уваги. Відсутність чіткого законодавства, фінансові піраміди, корупція і банківські кризи призвели до різкого падіння довіри населення, насамперед, до держави, і як наслідок до банків та банківського сектору в загалом.

5. Фінансові чинники – сукупність факторів, що визначають перспективи розвитку ринку нетрадиційних банківських послуг як єдиного економічного суб'єкта з позиції його функціонування та ролі у межах фінансової системи держави. До таких факторів нами віднесено такі: рівень доходів громадян; схильність населення до здійснення заощаджень та ведення заощадливого способу життя; ефективність роботи банківських установ; існуючі вимоги щодо банківських нормативів, розміру статутного капіталу, виконання яких може стримувати процес розвитку банків; існування у банківській системі установ з іноземним капіталом; рівні депозитних та кредитних відсоткових ставок за основними видами банківських продуктів; доступність кредитних ресурсів для використання населенням та суб'єктами господарювання та ін.

Звичайно фінансові чинники дуже пов'язані з економічними факторами і складають окрему їх частину. Проте, враховуючи, що ринок нетрадиційних банківських послуг є складовою банківського сектору і за своєю природою являє фінансовий об'єкт дослідження, то окреслені чинники нами і були виділені в окрему групу.

6. Інформаційні чинники – сукупність факторів, що притаманні розвитку всього суспільства, впливають на всі сфери його функціонування, в т.ч. і на сектор банківських послуг. Інформаційні технології на сьогодні дійсно займають вагомий роль у розвитку людства. Вони стали невід'ємною частиною життя кожної людини. Звичайно активно вони вже використовуються і у сфері надання фінансових послуг. До їх числа віднесено такі: рівень покриття мобільним зв'язком в країні; рівень доступності населення до мережі Internet; наявність кваліфікованих кадрів для розробки нових технологій надання фінансових послуг; наявність високого рівня інформаційної прозорості функціонування державних органів влади, роботи банківських установ; формування ефективної системи збору даних про діяльність банків та їх діяльності на ринку нетрадиційних послуг.

7. Інноваційні чинники – сукупність факторів, що також визначають подальший розвиток ринку нетрадиційних банківських послуг. До їх числа віднесено наступні: можливості створення у межах банків інноваційних банківських продуктів; рівень залучення зарубіжного досвіду реалізації іннова-

ційних продуктів; наявність відповідних кваліфікованих працівників для розробки нових банківських продуктів; існування зацікавленості банків у впровадженні інновацій у сферу обслуговування населення і т.д.

Інноваційні та інформаційні чинники дуже взаємопов'язані між собою, оскільки у сучасних умовах впровадження будь-яких інновацій у сфері надання фінансових послуг обов'язково реалізується через використання інформаційних технологій, оскільки такі послуги є нематеріальною і важливою складовою їх надання є контакт з клієнтом.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, нами обґрунтовані найбільш вагомі чинники розбудови ринку нетрадиційних банківських послуг у межах ринку фінансових послуг, дію яких варто враховувати під час формування стратегічних заходів розвитку такого ринку. Зауважимо, що окремі з наведених факторів здійснюють стимулюючий, а інші – стримуючий вплив, що необхідно також враховувати. Запропоновано застосування системно-структурного підходу до визначення місця нетрадиційних банківських послуг у загальній композиції їх видів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О. Сьогодні світового ринку банківських послуг. Вісник Національного банку України. 2012. № 4. С. 18–23.
2. Дубина М.В. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки: монографія / О. І. Гонта, Д. С. Пілевич, М. В. Дубина. Чернігів: 2013. 184 с.
3. Жаворонок А.В. Концептуальні засади ідентифікації типів нетрадиційних банківських послуг. *Фінансові дослідження*. 2017. 1(2). С. 164–173. URL: <http://fr.stu.cn.ua/articles/1516694499649.pdf> (дата звернення: 11.11.2019).
4. Механізм формування парабанківських посередників на фінансовому ринку в контексті забезпечення фінансової безпеки України: моногра-

фія / С.М. Шкарлет, О.І. Гонта, В. Г. Маргасова, М. В. Дубина. Чернігів: Черн. нац. технол. ун-т, 2014. 272 с.

5. Shkarlet S., Dubyna M., Zhuk O. Determinants of the financial services market functioning in the era of the informational economy development. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4. No. 3. 2018. Pp. 349–357. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-349-357>

REFERENCES:

1. Baranovskyi O. (2012) *Sohodennia svitovoho rynku bankivskykh posluh* [Present of the world market of banking services]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*. no. 4, pp. 18–23.
2. Honta O. I., Pilevych D. S., Dubyna M. V. (2013) *Formuvannia komplementarnoi investytsiinoi polityky Ukrainy: vyklyky hlobalizatsii ta vymohy ekonomichnoi bezpeky* [Formation of the Complementary Investment Policy of Ukraine: Challenges of Globalization and the Requirements of Economic Security]. Chernihiv. (in Ukrainian)
3. Zhavoronok A. V. (2017) *Kontseptualni zasady identyfikatsii typiv netradytsiinykh bankivskykh posluh* [Conceptual principles of identification of types of non-traditional banking services]. *Finansovi doslidzhenia – Financial research*. no. 1(2), pp. 164–173. Available at: <http://fr.stu.cn.ua/articles/1516694499649.pdf> (accessed 11 November 2019).
4. Shkarlet S. M., Honta O. I., Marhasova V. H., Dubyna M. V. (2014) *Mekhanizm formuvannia parabankivskykh poserednykiv na finansovomu rynku v konteksti zabezpechennia finansovoi bezpeky Ukrainy* [The mechanism of formation of parabank intermediaries in the financial market in the context of ensuring the financial security of Ukraine]. Chernihiv: Chern. nats. tekh nol. un-t.
5. Shkarlet S., Dubyna M., Zhuk O. (2018). Determinants of the financial services market functioning in the era of the informational economy development. *Baltic Journal of Economic Studies*. vol. 4, no. 3, pp. 349–357. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-349-357>.

Zhavoronok Artur

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Public, Corporate Finance
and Financial Intermediation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Fedyshyn Maiia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Public, Corporate Finance
and Financial Intermediation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Kovalchuk Natalia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Public, Corporate Finance
and Financial Intermediation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

THEORETICAL PROVISIONS OF THE MARKET OF NON-TRADITIONAL BANKING SERVICES

The purpose of the article. The aim of this study is to study the theoretical foundations of the functioning of the market of non-traditional banking services through the use of a set of scientific approaches to its interpretation.

Methodology. Analysis and synthesis, comparison method, economic-statistical, mathematical, grouping, tabular and graphical are used in the research of the theoretical provisions of the market of non-traditional banking services.

Results. The article determines that the application of a system-structural approach to determining the place of non-traditional banking services in the general composition of their types is proposed. This provided the opportunity to identify and justify the uniqueness inherent in these services, which consists in the impossibility of classifying these services as one of their classic groups. In-depth theoretical provisions on the existence of the market for non-traditional banking services were implemented through the definition of its main consumers and manufacturers, the principles of functioning and development, basic functions, factors that influence it. The essence of this market was justified through the use of a set of scientific approaches to its interpretation (systemic, synergetic, process and institutional), which made it possible to justify the use of each of them to interpret the essence of such a market in the study of its individual positions. The principles of functioning (systematicity, continuity, efficiency, adaptability, legality, dynamism, consonance and openness) and development (science, fair competition, consumerism, coherence, transparency, evolution, expediency) of the non-traditional banking services system are systematized. This allowed us to expand the boundaries of understanding the principle of elasticity, the nature of which was proposed to be considered in two ways: for the financial services market as an integrated system (knowledge of the historical process of the emergence and development of types of non-traditional banking services, analysis of the features of the origin of modern types of such services, the study of specific features of their transformation into traditional services of banking institutions) and a separate banking institution, provides non-traditional services. Analysis of their development and increasing role in the process of generating bank income, knowledge of the transformation of these services under the pressure of new economic realities of the functioning of various business entities and innovative technologies in the provision of financial services).

Practical implications. Using the most significant factors for the development of the market of non-traditional banking services within the financial services market are substantiated. It should be noted that some of these factors have a stimulating effect and others have a deterrent effect, which must also be taken into account. The application of system-structural approach to determining the place of non-traditional banking services in the general composition of their types is proposed.

Value/originality. In our work, we considered an issue of market of non-traditional banking services. Analysing service sphere, this economic category faces certain analytical complexities. Challenges and problematic issues outline prospects for further researches market of non-traditional banking services.